

ZPRÁVY

*Společnost
Františka Bílka*

6
březen 1997

Milí přátelé,

v minulém čísle jsme se zmínili o vydání knihy Stavba budoucího chrámu v nás. Rádi bychom vám postupně přibližovali i jiná díla Františka Bílka a uváděli to, co se vztahuje k těmto dílům i z jiných pramenů.

Dnes bychom se vrátili ke „Stavbě“ a sice citováním z knihy Poselství hvězd od J. Keffera, která vyšla v libereckém nakladatelství Santal. V knize se hovoří o tom, co je předpokladem k tomu, aby člověk mohl začít hledat pravdu. J. Keffer píše v odstavci nazvaném Svědomí: „Jen pravdivá, poctivá a upřímná snaha je prvním krokem na cestě k poznání Pravdy. Kdo chce být bez výhrady upřímný sám k sobě, musí odložit všechny předsudky, všechny zvyklostní názory, zasliby a ohledy ke své osobnosti. Nesmí v něm zůstat ani sympatie, ani antipatie, ani touha, ani znechucení, nesmí na ničem lpět, ani ničím pohrdat. Nitro toho, kdo hledá Pravdu, musí být čisté jako nové zrcadlo, rovné jako mramorová stěna, neboť jen na takové základně může vnitřní učitel započít se stavbou chrámu. Dokud nejste naprosto pravdiví a vnitřně upřímní, dokud si cokoliv nalháváte, zakrýváte nebo nesprávně rozlišujete, do té doby zůstáváte bez učitele, kterým je v každém případě věčná Pravda sama. Zde je pravá doména svědomí, které Vám velmi, velmi tichounce šeptá, zatímco hlas osobnosti, rozumu a zevního zdání halasně dokazuje svoje zdánlivá práva. Největší vítězství jsou ta, která natropí nejméně hluku. Odmítejte hlučné projevy mysli a přinutěte ji, aby naslouchala tichu, v němž mluví svědomí - neomylný hlas Boží.“

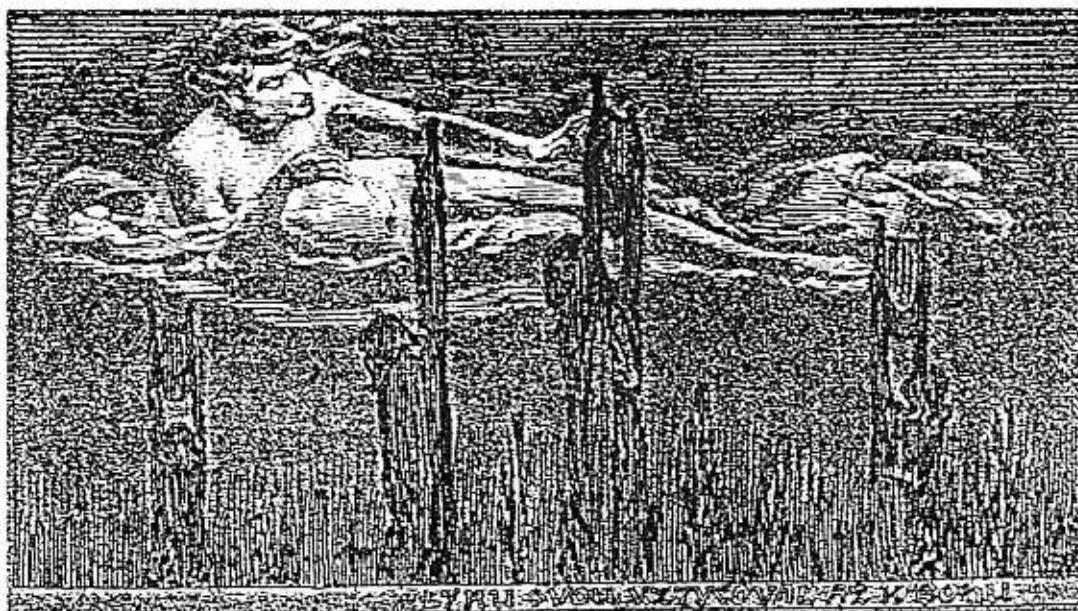
Je vskutku základem pro opravdové hledání pravdy to, abychom se upřímně snažili očistit svou mysl ode všech negativních myšlenek a vlivů. Musíme si uvědomit, že naše myšlenky jsou základními kameny našeho života. Náš život je takový, jaké jsou naše myšlenky. Sebelepší zákony, ekonomické programy apod. nevyřeší problémy našeho života, pokud se nepodaří naplnit naši mysl a naše srdce láskou, pochopením a odpuštěním. Nic se nestane, pokud se nezmění myšlení lidí. S tím však musíme začít každý sám u sebe, nikdo to za nás neudělá, ani to udělat nemůže.

Přeji vám, abyste všechny další dny prožívali v radosti, klidu a míru.

Přibyslav Šimice

Moje radost nad Otokarem Březinou

František Bílek

Jest tomu přes pět let, co nám odešel Otokar Březina. Připomínejme si stále jeho jméno a jeho dílo, protože je svaté.

Ovládal své dílo dobře a dával, co měl nejlepšího. Lyrů svou vztyčoval vysoko - až k Bohu. Jak Dech Boží vane, zasáhl i do jeho strun; a my slyšíme životodárná slova nezemská - slova člověka Poslaného.

Odtud pramení nad Březinou má radost. Radost svou chci zasévat světle po celém světě bratří, aby země vděčně zazářila vůči nebi nejlepšími květy a bíle.

Vidíme-li skvělé dílo a jeho tvůrce, náš zrak zvědavě klouže po rukách pracujícího ku jeho tváři. I tážeme se: Zda se tu věrně kryje dílo a tvůrce? Jestli se nekryje, pak jest vše lži zavrženihodnou. A ještě se tažme: Zda doma jeho vinou někdo nepláče? Jinak ona vina prozařuje i jeho uměním; slzy i kletba pak se rozlévají po celém světě bratří. - Jak blahoslaveným jest zde dílo a tvůrce! Jaká radost nad Otokarem Březinou!

Byl mocným ve slovu jako neomezený vládce. Jakmile napsal slovo, hned se tisklo ve všech jazycích.

Hlubáním ve svatých písmech přistihoval jsem se při četbě práci spisovatelů a vědců v malém o ně uznání. Až četba „Stavitelů chrámu“ od Otokara Březiny vynutila mi slzy z očí. Dopsal jsem mu. Odpověděl:

„ ... jdu osamělý jako Vy. Bloudí někteří mým dílem jako podél řeky, zaujati rytmickým tepotem vln, ale k místům, odkud pryští, a k jejímu ústí, kde se vlévá do věčného moře, nedocházejí.“ Tak počala naše známost a vzácné přátelství. Naše duchovní soužití trvalo přes třicet let. Můj výtvarný svět s jeho nepřístupnou řečí přiblížil se proto Ot. Březinovi; jako nelze zatajiti, že i jeho svět spolupracoval na mém díle. A přec jsme sobě o svých vlastních věcech nikdy nepovídali a ničeho neřekli. Až jednou po mé přednášce prozradil, jak o mém slovu přemýšlí; pravil: „A teď ještě jaký cíl?“

Povězme si o něm pohádku:

Byla maminka a měla hošíka. Když jí donesl všechny pochvaly a vyznamenání a jednotky, když králem slova se stal, tu mi řekl: „Když je mi těžko něco vyřící, tu si vždy vzpomenu, jak by to řekla moje maminka.“ Hle, duchovní výsost jak se až ku zemi snížil a - přec se neumenšil!

Jako podučitel na vsi za svůj skromný plat nemohl si koupiti ani knihy. Když jsem mu dopsal: „Dovolte, abych sám za Vás zažádal o podporu“, odepsal: „Nad dary této země, když se zavírají něčí ruce, i to jsou naše ruce; a lépe, dají-li je těm, kteří toho nevědí.“

Vlastní slova Březinova: „Všechny ruce, které se zavírají nad dary na celé zeměkouli, jsou naše ruce. A my, kteří to víme, můžeme spíše jíti životem chudí, nežli ti, kteří toho nevědí.“

Vybízel jsem ho, aby nechal učitelování a odstěhoval se ke mně. Odpověděl: „Ne, můj milý. Kdybych přestal otáčeti svým žernovem, zda by neumlkla pak má píseň? A večer, až bych měl zasednout s bratřími ke stolu, jak bych mohl i já, který nežal?!“

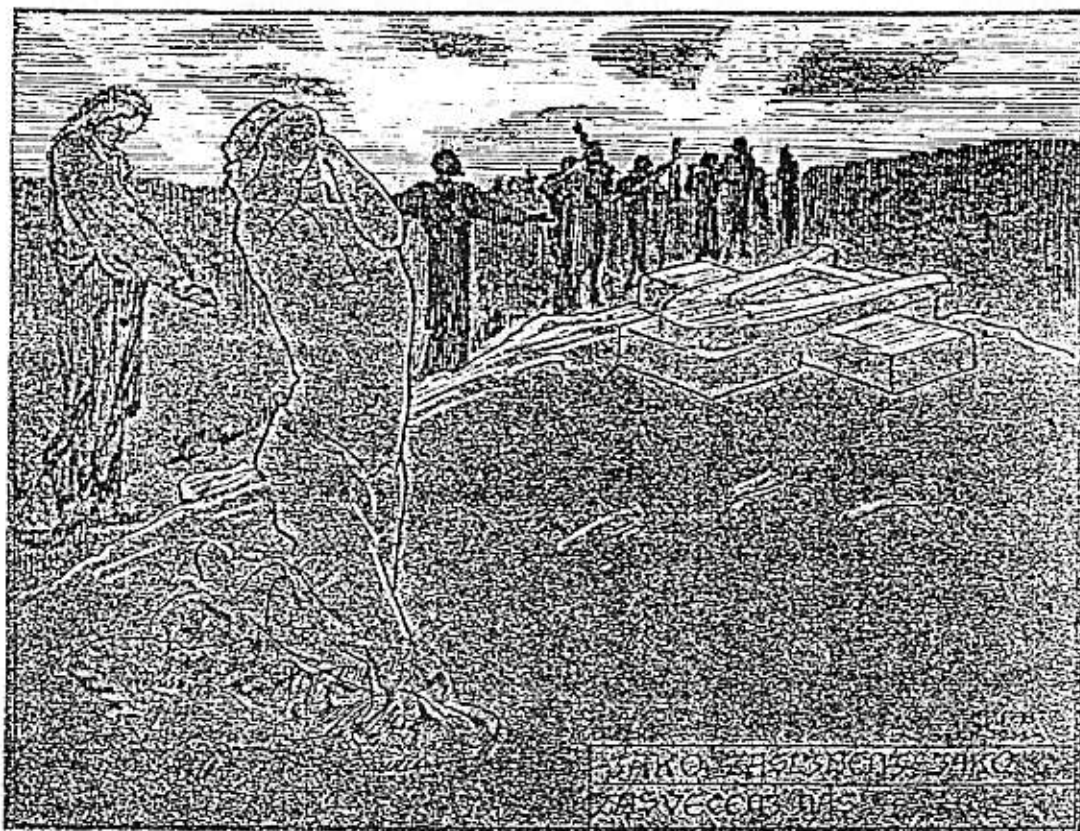
Březina doslovně píše: „ - A kdyby mocným dotknutím mé rty se zavřely jako kámen, provždy, zatím co mé tělo by žilo dále tajemství své bolesti? Jakým právem usedl bych pak za stůl bratří já, který jsem nežal? A opustím-li jednou svůj žernov mlýnský, jímž otáčím jako zajatec, nebudu mít síly vrátit se k němu; neboť svým povoláním školním velice trpím.“

Nestalo se Vám nikdy, že jste vešli do místnosti, a jedno místo tam zdálo se Vám býti světlym a teplým? A vzpomenete si: - Vždyť včera tu ještě byl, tam seděl, a co světla zářilo z něho, když promluvil!

Přátelé, vy myslíte, že náš národ a naše zem jest malou. Řekněte mi: Kde jest podobné místo a podobná bytost, ve kterém nezměrném soustátí, aby se rovnalo onomu místu světla a tepla, které zaujímal mezi námi Otokar Březina?

A včera tu ještě byl. Naše slova mluvil. Pohledem svým dobrým vše pohladil, ba posvětil. A vše zde nejen pro dnes, ale provždy zůstane - jako zaslíbení, jako zasvěcení nás ku velikému úkolu zde na zemi.

Odešel. Nyní se mu o našem soužití už jenom zdá.

Blahořečení naše nechť vejde za ním až do věčného snu! A slova jeho, jimiž nás zaslíboval a zasvěcoval jako posvátnou úmluvou, nechť se v nás i - naplní!

Text byl vydán jako příloha grafického sborníku Hollar. Ročník XI., svazek 1.
Ilustrace F. Bílek

Následující text je úryvek dopisu Ludmily Hegenbartové - sestřenice paní Berty Bílkové - dlouholetému příteli Jindřichu Pruchovi.

Piši Ti dnes pod dojmy z návštěvy Bílkova ateliéru. Přišel jako vždycky v černém sametovém kabátě, ruce volně před sebou složené, s takovým tichým, skoro bolestným leskem v očích. Začal volně vypravovat o těžkém úkolu a propracování se v plastice. Jak slovo nikdy předtím nevyřknuté se mění v dílo a jak by chtěl svou práci opisovat světlou dráhu v kosmu. Že nedovede říci, co se s ním děje před každou novou prací, a že by veřejnost jinak chápala, kdyby prodělávala s sebou jako bratři a sestry zápas myšlenky, krize a konečného pochopení a ocenění jeho díla. Řekl: „Přišli jste se dívat na moji práci svýma očima a moje dílo na vás hledí zas mýma očima. A až ty dva pohledy se setkají a na chvíličku stanou - pak mne už pochopíte.“

A jedno takové pronikání pohledu zobrazil v jednom obraze Křížové cesty, kde Ježíš setkává se se svou matkou. Volil k tomu právě dřevo, že onen výraz bolesti je trochu tvrdší, čistě český. Říkal, že dřevo je mu nejmilejším materiálem, že mu zvykl už z domova, z okolí jejich kovárny, kde se táhnou staré husté lesy. Že v každém stromu vidí živou bytost. Mluvil o přírodě tak jímavě. A vyšel k tomu od kultu ženy. Vlastně od ženy „výsostné“, jak nazývá svou Madonu. Že v kultu ženy je cos vysokého, nedoznaného naším modernismem. Že on cení ženu dle toho, jak muž ji vysoko stavi v svých myšlenkách. To, kam ji stavi muž, je vlastní její cenou. A není možno přiblížit se k rodině, kdo neprošel prve kultem ženy. Tím dostává se ke kultu dítěte. Jak o tom mluvil, nedovedu Ti říci. Musil bys vidět jen jeho oči a zvláštní, měkké, kupředu se klonící pohyby těla, v nichž byla skryta celá jeho měkkost, citlivost. Že ani neví jak, a najednou za stolem s nimi sedí jejich dítě, jako když spadne kvítek se stromu a jeho otázkami nevinnými rozvírá před nimi svých „proč“ strašlivé problémy životní. A dítě že se stalo jeho snem a že mu otevírá zas dráhu plnou možností. Od kultu dítěte přešel s bratrským soucitem ke kultu zvířat a odtud ku přírodě.

Ten jeho smysl pro velebnost přírody dokumentuje jeho obraz jako doprovod Březinovy básně Ruce. Po neschůdných kamenitých cestách kráčí dvě tmavé, a přece přitom mátožné postavy holým stromořadím. Levá strana aleje je tmavá, pravá jen jako lehce načrtnutá. A všechny ty stromy jako by si podávaly ve výši ruce a každý z nich má vlastně přeměněný kmen a korunu v dlouhou mátožnou lidskou bytost.

Pak vysvětloval cykly O životě. Začíná nejasným pochopením života - obrazem, který znázorňuje oběť lidského života skoro jako zápalnou oběť starozákonní - kouřem stoupajícím k nebi. Na obraze je vidět pouze kouř. Druhý obraz představuje líbající ženu - poznání života - a třetí kosmické dítě jimi stvořené, které je slepé. Oba se přesvědčují, vidí-li dítě a pozná-li v životě svůj cíl. A čtvrtý obraz je vrcholem té myšlenky. Lidská postava, ono kosmické dítě, obejmá rukama rozražený kmen a tělo jeho srůstá se stromem. Nevím, má-li v tom být vyjádřeno srůstání s životem, nebo srostlost s přírodou.

Jeho madonu v sádře bys měl vidět. Říkal, že mu připravila mnoho půtek s kněžstvem. Konzistoř tvrdila, že nepovzbuzuje ku nábožnosti, ale spíš vyrušuje. A on říkal s takovou bolestí: Jak je člověku, když stojí ve výšce a nohy se mu třesou, protože

je několik metrů nad zemí a přitom drží svoji holčičku, nemluvnátko, jehož buclaté tvářičky a výraz nevinných očí chce vtělit v svoji práci. Těm pánům tedy nemluvila patrně k duši a zůstala jim cizí. Ale jemu bude vždycky drahá jen pro ty vzpomínky své práce. A proto dav nikdy nepochopí význam jednotlivých jeho prací, pokud neslyší je provázet taky jeho slovem. A jak se rozhovořil o matce. Známí prý mu říkali při pohledu na některou práci: „To je zvláštní, jak tenhle pohyb sklánějící se ženy mi připomíná poslední chvíle mé umírající sestry.“ Nebo zas: „Jak tahle tvář mi připomíná vašeho dědečka, když vás kolíbal.“

Jeho Mojžíš písící je zcela jinak pojatý. Má být představitelem národního našeho velikána.

Mohutným dojmem působí návrh pomníku na Bílou horu. Zprava zástup ještě pohanských jednotlivců, pak sklánějící se první křesťané před Cyrilem, postava sv. Vojtěcha a Václava. Vyvrcholení našla práce v době Karlově, kde všechny vrstvy lidu účastní se stavby veliké sochy. Pak útlak protireformace a útlak všeobecný.

Z nejnovějších věcí má návrh na pomník Krameria a Dobrovského - dvě miniaturní vkusné postavy skloněné vedle sebe. Zvlášť Dobrovský má výraznou tvář, ale jakoby zakrytou velkým mlčením, tichým šílenstvím. Pak návrh nepochopeného Třebízského, dost zvláštní, bez výkladu snad úplně nepochopitelný.

O svém Kristu se rozhovořil nejvíce. Jak před pohybem jeho při lámání chleba je zaražen a cítí svoji ubohost. V tom okamžiku mluvila za něho hluboká, pevná víra. Snad proto je tak svůj, že tolik pevně věří. A sám je taky pevný. Ten člověk působí tak nevýslovně hlubokým dojmem sympatickým, snad proto, že slova jeho se také kryjí s životem. A proto snad ta jeho práce působí dojmem veliké pravdy. Co si tak častokrát myslívám: „Proč působí tak hluboce a neuzívá přeci žádných dráždivých smyslných výjevů - je tolik čistý!“

To jsou tedy mé dnešní dojmy. Byla to zas jedna spirituální neděle.

Převzato z knihy Zdeňka Sejčka Jindřich Prucha ve vzpomínkách (vydal Odeon v r. 1968)

Kniha o Katolické moderně

Na počátku letošního roku vydává trebičské nakladatelství Arca JiMfa objevnou knihu Stanislava Batůška Katolická moderna, jejíž pojetí dopřesňuje podtitul: Karel Dostál-Lutinov a jeho přátelé a spolupracovníci. Z pozůstalosti předčasně zesnulého badatele, ctitele a znalce tohoto přehlíženého a nedoceneného literárního hnutí máme tak formou přístupných, ale i zasvěcených pojednání - medailonů přiblíženo 11 osobností, mezi nimiž samozřejmě figuruje i František Bílek.

Z četných novinových a časopiseckých článků a studií je známo pisatelovo dlouholeté zaujetí tematikou, která blízká jeho srdci a naplňována příbuzenskou spoluprací s prof. Oldřichem Svozilem prošla olomouckou Družinou literární a uměleckou k Novému životu.

Význam, vztahy a spolupráce Karla Dostála-Lutinova předznamenávají hlavní zaměření tohoto svazku. Formou čtivého zpracování jsou v jednotlivých kapitolách přiblíženi autoři: jmenovaný Karel Dostál-Lutinov, Sigismund Bouška, Beneš Method Kulda, František Skalík, Julius Zeyer, Otokar Březina, František Bílek, Jindřich Šimon Baar, Josef Florian, Jano Köhler, Anna Kalmanová a knihu uzavírá shrnutí Katolická moderna v datech. Četné citace ať z tištěných materiálů, či z rukopisných zdrojů nečiní titul suchopárným - což věřím, že nezpůsobí zavržení u odborné veřejnosti. Tuto poznámku činím proto, že ne všechny citace se mi podařilo ověřit.

K jednotlivým kapitolám: Počátky přátelství se Sigismundem Bouškou (1892 až 1894) jsou vlastně i počátkem idey Katolické moderny, které se staříčkový Beneš Method Kulda stává šlechtitným mecenášem a protektorem. Předčasně zemřelý básník a překladatel František Skalík je záslužně připomenut stejně jako překladatelka Anna Kalmanová, o které se téměř nic neví a ani její portrét není znám. Mezi nejvýznačnější přispěvatele Nového života byl s úctou počítán Julius Zeyer, který zde prvně publikoval Zahradu mariánskou, a chloubou byl Otokar Březina, který svým výkladem básně Svítání na západě dal najevo víc než jen sympatie.

Zastavím se více u Františka Bílka, jehož výtvarný cyklus Modlitby čisté a kající byl nákladem Nového života vydán v r. 1898 a právě jeho realizaci je Batůškova studie věnována. Prosazování mladého tvůrce Bílka je věcně podáno hodnocením přístupu Lutinova, Boušky, Fr. B. Vaňka, Zeyera a Zdenky Braunerové. Že se svízelnou realizací Modliteb souvisely hmotné starosti a Bílkovo cestování zase s vůlí docílit zakázek (např. pro kapli na Radhošti), získání Bílka jako ilustrátora Zeyerovy Zahrady mariánské či Bílek spisovatel nábožensko-uměleckých textů a jejich přednášeč na I. sjezdu přátel a příznivců Nového života v Praze r. 1897 a další podrobnosti a méně známé skutečnosti - to je základ studie o Františku Bílkovi.

Přerod J. Š. Baara z básníka na prozaika je námětem následné studie, publikační a vydavatelské počátky Josefa Floriana a podnětné přátelství s Janem Köhlerem, další z řady zásadních ilustrátorů Nového života, završuje můj výčet obsahu publikace. Závěrečným shrnutím nejdůležitějších událostí a skutečností z let 1892 - 1907 přínosná kniha končí.

Rozsah odkazu činnosti Stanislava Batůška v literární oblasti není tímto třebičským počinem uzavřen. Rovněž letos vyjde v knižní řadě brněnského časopisu Host jím komentovaná korespondence K. D.-Lutinova s J. Zeyerem a Ot. Březinou a v Třebíči chystáme již III. svazek díla Františka Zýbala pod názvem Kde réva zraje a kde zpívá.

Pavel Surý

Pozvánka:

Ve čtvrtek 17. dubna se bude konat v sídle Lyry Pragensis (Karlova ulice č.2, Praha 1, 2. patro) přednáška Dr. Jiřího Kutiny, velkého znalce díla F. Bílka. Začátek bude v 17 hodin. Po přednášce bude následovat výroční schůze Společnosti Františka Bílka.

Stěžejní duchovní dílo F. Bílka Stavba budoucího chrámu v nás, které vydala Lyra Pragensis v prosinci minulého roku (kolibří provedení vázané v kůži, stránky textu se pravidelně střídají s ilustracemi F. Bílka, zasvěcený doslov Dr. Marcely Mrázové), si zde budou moci členové SFB zakoupit s 20% slevou. Zároveň si zde zájemci budou moci prohlédnout knihu třebičského nakladatelství ARCA JIMFA Katolická moderna, o které informuje článek Pavla Surého v tomto čísle Zpráv.

• • •

Společnost Františka Bílka společně s CČSH uspořádá v sobotu 24. května 1997 zájezd do kraje Otokara Březiny (Nová Říše - klášter a kostel, Jaroměřice nad Rokytnou - památník a hrob O.Březiny, Třebíč - románsko-gotická bazilika). Předpokládaná cena je 150 Kč. Můžete pozvat i své přátele. Bližší informace a závazné přihlášky do 20. dubna na adrese: Iva Musilová, Banskobystrická 3, 160 00 Praha 6 - telefon: 243 241 64 (17 - 20 hod.) nebo na výroční členské schůzi SFB 17. dubna.

• • •

Spolek Svatobor, jehož kolektivním členem je i naše Společnost, zve na své akce:

- ve čtvrtek 8. května: Julius Zeyer a Vodňany (výlet vlakem),
- v sobotu 28. června: vycházka na Libušín.

Bližší informace o odjezdech a programu na tel. 243 241 64 (17 - 20 hodin)

Příložená složenka je na úhradu členských příspěvků na rok 1997. Výše příspěvků se nezměnila (důchodci a studenti 25 Kč, ostatní 50 Kč), přestože nestačí ani na úhradu stále se zvyšujících nákladů na vydávání a rozesílání Zpráv. Věříme, že ti členové, kteří si to mohou dovolit, přispějí vyšší částkou, za což předem upřímně děkujeme.

Kontaktní adresa:

ThDr. Lubomír Miřejovský
Lečkova 1516
149 00 Praha 4 - JM
(jednatel)